

تبلیغ و تفریب

دوفصلنامه علمی - تخصصی

سال اول - شماره دوم

بهار و تابستان ۱۴۰۲

راهبردهای دشمن برای ایجاد اختلاف میان مسلمانان

محمدکاظم کریمی*

«كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ»^۱

مقدمه

اعتصام به حبل الله با هدف انسجام و یکپارچگی امت اسلامی، آموزه‌ای دینی و برآمده از سفارش‌های قرآن کریم است. از آنجاکه وحدت مسلمانان نقش اساسی در نمایش قدرت آنان و تأثیرگذاری بر دیگر ملل جهان دارد، این سرمایه بزرگ در طول تاریخ مورد دستبرد دشمنان و آسیب‌رساندن به آن با ترفندهای گوناگون بوده است. به دلیل اهمیت موضوع یکپارچگی جامعه اسلامی، قرآن کریم همواره مسلمانان را به فرارگرفتن در پناه دین خداوند و پرهیز از اختلاف، تفرقه و نزاع سفارش کرده است: «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا»^۲ همگان به ریسمان الهی بیاویزید و پراکنده نشوید». شناخت و معرفی راهبردهای دشمنان برای به‌محاق‌بردن وحدت مسلمانان و جستجوی راهکارها و برنامه‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت برای خنثی کردن اثرهای آن امری مستحسن و بلکه ضروری برای جامعه اسلامی است.

راهبرد^۳ در واقع برنامه‌ای عملیاتی به منظور هماهنگی و سازماندهی اقدامات برای دستیابی به یک هدف است و راهکارها^۴ رویه‌ها و دستورالعمل‌هایی هستند که برای رسیدن به نتایج موردنظر یک هدف یا برنامه به اجرا در می‌آیند.

* دانش‌آموخته حوزه علمیه قم و پژوهشگر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

۱. بقره: ۲۱۳.

۲. آل عمران: ۱۰۳.

3. Strategy.

4. Tactics.

اهمیت و ضرورت وحدت و هم‌گرایی مسلمانان

قرآن کریم مسلمانان را از اختلاف برحذر می‌دارد و آن را سبب از دست دادن شکوه آنان بیان کرده است: «وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ»^۱ و از خدا و پیامبرش اطاعت کنید و با هم نزاع مکنید که سست شوید و بزرگی شما از بین برود، و صبر کنید که خدا با شکیبایان است». مراد از «ریح» در آیه، قدرت و نیروست که ریح (باد) نیز توأم با نیروست.^۲

اگرچه در گوشه و کنار ممکن است از سوی برخی گروه‌ها زمزمه‌هایی در مخالفت با این اتحاد بلند شود؛ ولی کلیت نظام اسلامی با تمام ارکان پای وحدت امت اسلامی ایستاده است و برای آن هزینه داده است؛ تا آنجاکه رهبر انقلاب با فریاد رسا بانگ برآورده است و تلاش‌های آسیب‌رسان به وحدت مسلمانان حتی از سوی برخی گروه‌های شیعه را به صراحت تقبیح و نکوهش نموده است: «همه بدانند، این جور نباشد که کسی از یک گوشه‌ای خیال کند دارد از شیعه دفاع می‌کند و تصور کند دفاع از شیعه به این است که بتواند آتش دشمنی ضد شیعه و غیر شیعه را برانگیزد. این دفاع از شیعه نیست؛ این دفاع از ولایت نیست. اگر باطنش را ببینید، این دفاع از آمریکاست؛ این دفاع از صهیونیست‌هاست».^۳

امام علی علیه السلام اجتماع مسلمانان را سرچشمه خیر و تفرقه را سبب گرفتار شدن در دام دشمنان توصیف کرده‌اند: «وَالزُّمُّوا السَّوَادَ الْأَعْظَمَ فَإِنَّ يَدَ اللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ فَإِنَّ الشَّادَّ مِنَ النَّاسِ لِلشَّيْطَانِ كَمَا أَنَّ الشَّادَّ مِنَ الْغَنَمِ لِلذَّبِّ»^۴ با اکثریت هم‌داستان شوید که دست خدا همراه جماعت است و از تفرقه بپرهیزید که موجب آفت است. آن‌که از جمع مسلمانان به یک‌سو شود، بهره شیطان است؛ چنان‌که گوسفند چون از گله دور ماند، نصیب گرگ بیابان است».

آن حضرت در خطبه «قاصعه» بیان مبسوطی درباره اهمیت یکپارچگی برای اقوام و نتایج آن در زندگی دنیوی و اخروی انسان‌ها دارند و بر این حقیقت تأکید می‌ورزند که مهم‌ترین عامل پیروزی، سعادت اقوام پیشین، اتحاد و اتفاق بوده است؛ آن‌گاه به عامل اضمحلال، شکست و دشمنی اقوام گذشته اشاره می‌کند و می‌فرماید:

۱. انفال: ۴۶.

۲. سیدعلی اکبر قرشی، تفسیر احسن الحدیث، ج ۴، ص ۱۴۱.

3. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=5025&nt=2&year=1387&tid=1125>

۴. شریف الرضی، نهج البلاغه، خطبه ۱۲۷.

فَانظُرُوا إِلَىٰ مَا صَارُوا إِلَيْهِ فِي آخِرِ أُمُورِهِمْ حِينَ وَقَعَتِ الْفُرْقَةُ وَتَشَتَّتِ الْأَلْمَةُ وَاخْتَلَفَتِ الْكَلِمَةُ وَالْأَفِيدَةُ وَتَشَعَّبُوا مُخْتَلِفِينَ وَتَفَرَّقُوا مُتَحَارِبِينَ، وَقَدْ خَلَعَ اللَّهُ عَنْهُمْ لِيَأْسَ كَرَامَتِهِ وَسَلَبَهُمْ غَضَارَةَ نِعْمَتِهِ، وَيَقِي قَصَصَ أَخْبَارِهِمْ فِيكُمْ عِبْرَةً لِلْمُعْتَبِرِينَ؛^۱ بنگرید که پایان کارشان به کجا کشید. در آن هنگام که میان آنها جدایی افتاد؛ الفت‌شان به پراکندگی گرایید و اهداف و دل‌های‌شان از هم دور شد و به گروه‌های مختلفی تقسیم شدند و در پراکندگی به نبرد با هم پرداختند. در این هنگام خدا لباس کرامت خود را از تن‌شان بیرون کرد و وسعت و شادابی نعمت را از آنها گرفت، تنها چیزی که از آنها باقی ماند، سرگذشت‌شان میان شما بود که درس عبرتی است برای عبرت‌گیرندگان.

شارح پیام امیرالمؤمنین علیه السلام می‌نویسد:

ممکن است جمله‌های فوق درباره بنی‌اسرائیل باشد. در آن زمان که موسی بن عمران علیه السلام قیام کرد و صفوف آنها را متحد ساخت و عنایات الهی نیز شامل حال آنها شد و بر پهنه کشور مصر و سرزمین‌های اطراف آن حاکم شدند و بعد از موسی حکومت‌های عظیمی مانند حکومت داود و سلیمان علیه السلام تشکیل دادند؛ همچنین ممکن است یک اصل کلی و عمومی باشد که بارها در تاریخ پیشینیان به وقوع پیوسته است که هر زمان اتحاد صفوف و اتفاق نظر و تصمیم و برنامه حاصل شد، پیروزی به دنبال آن بود.^۲

راهبردهای دشمن در اختلاف میان مسلمانان

در ادامه به برخی از مهم‌ترین راهبردهای دشمنان در ایجاد تفرقه و اختلاف میان مسلمانان اشاره می‌شود.

۱. تضعیف باورهای دینی

اگر در جامعه‌ای نظام باورها دچار سستی و فتور گردد، دیگر نظام‌های جامعه توان پایداری و استقرار نخواهند داشت و به تدریج توان اثرگذاری‌شان تحلیل می‌رود. اگر دشمن بتواند با ایجاد جنگ شناختی به نظام باورهای دینی جامعه اسلامی آسیب برساند، ایثارها، فداکاری‌ها و مقاومت‌ها هم در پی آن بی‌اثر می‌شود و کشورهای اسلامی در معرض تهدید و سلطه بیگانگان

۱. همان، خطبه ۱۹۲.

۲. ناصر مکارم شیرازی، پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ۷، ص ۴۵۸-۴۶۴.

قرار خواهند گرفت. در جنگ شناختی، ساختمان شناخت و معرفت انسان‌ها از سوی دشمن هدف قرار می‌گیرد و از این طریق آنان را از مسیر صحیح منحرف می‌کند. برای نمونه در موضوع سبک زندگی، دشمن به دنبال تغییرات جدی در زندگی مردم و تغییر گرایش آنان به ویژه نسل جوان به سبک زندگی غربی است. طبعاً این نوع سبک زندگی، از نام و یاد خدا و معنویت‌گرایی واقعی تهی است و محور آن تنها مادی‌گرایی و منفعت‌طلبی شخصی است. اگر نظام شناختی افراد بر اساس نفع شخصی شکل گرفت، مفاهیمی چون اخوت و برادری بی‌معنا خواهد بود و زمره‌های اختلاف و کشمکش بین گروه‌های مذهبی گسترش پیدا می‌کند؛ حال آنکه قرآن کریم از زبان پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به مسیحیان زمان خویش می‌فرماید: «قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ؛^۱ بگو ای اهل کتاب، بیایید از آن کلمه‌ای که پذیرفته ما و شماست، پیروی کنیم؛ آنکه جز خدای را نپرستیم و هیچ چیز را شریک او نسازیم و بعضی از ما بعضی دیگر را سوای خدا به پرستش نگیرد».

نویسنده التفسیر الکبیر می‌گوید باید دانست کسی که توجه‌اش به دنیاست، با بیشتر خلق دشمنی می‌ورزد و کسی که توجه‌اش به خدمت به خداوند است، با هیچ‌کس دشمنی نمی‌کند؛ به این دلیل که او از زاویه حق به خلق می‌نگرد و در این صورت همه امور را تحت فرمان قضا و قدر الهی می‌بیند؛ بنابراین با کسی دشمنی نمی‌ورزد.^۲

یکی دیگر از آثار تضعیف نظام باورها در جامعه اسلامی، ترویج دین‌حداقلی و دین‌سکولار است که با هر رفتار شخصی و اجتماعی قابل انطباق است. رهبر انقلاب می‌فرماید: «مسلمانان می‌توانند بر محور کتاب خدا و سنت نبی اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و شریعت اسلامی با هم متحد بشوند و با یکدیگر دشمنی نکنند. می‌توان احترام یکدیگر را حفظ کرد و به عقاید و مقدسات هم اهانت نکنند. همه باید بدانند که یک دشمن مشترک دارند؛ دشمنی که نه با شیعه رابطه خوبی دارد و نه با اهل سنت، بلکه با اصل اسلام مخالف است و نسبت به آن کینه می‌ورزد».^۳

۲. برجسته‌سازی اختلافات مذهبی

تقویت عنصر وحدت یعنی تلاش برای حفظ اصول و ارزش‌هایی که نبی خدا و اهل بیت

۱. آل عمران: ۶۴.

۲. محمد بن عمر فخررازی، التفسیر الکبیر (مفاتیح الغیب)، ج ۸، ص ۳۱۱.

۳. <https://www.leader.ir/fa/speech/176>

وحی ﷺ برای آن از تمام هستی خویش گذشتند، امری ضروری است. رهبر معظم انقلاب اختلاف میان مسلمانان را تیغ برنده‌ای برای زوال هویت جامعه اسلامی دانسته‌اند و درباره کارکردهای آن همواره بیمناک بوده‌اند: «لشکرکشی‌های خصمانه، تبلیغاتی و سیاسی و نظامی و اقتصادی ما را مطلقاً در موضع انفعال قرار نداده و قرار نخواهد داد؛ اما از این بیماری درون دنیای اسلام، ما به خودمان می‌لرزیم و می‌ترسیم»^۱.

آورده‌اند شاه عباس کبیر روزی به میرمحمدباقر داماد گفت: بنگر مرکوب شیخ بهایی چگونه در حرکت کاهلی می‌کند و شیخ بهایی نمی‌تواند آن را براند. میرداماد گفت: عجب این است که با این بار دانش و فضلی که بر اوست، چگونه تحمل آورده و حرکت می‌کند. ساعتی نگذشت که شاه عباس نزد شیخ بهایی رفت و گفت: اسب میرداماد بازی می‌کند و شایسته خردمندان نیست که بر چنین حیوانی سوار شوند. شیخ بهایی گفت: چون اسب سوار خود را می‌شناسد، از شدت سرور و شادمانی به رقص درآمده است! شاه سپاس خدای را به جا آورد که هنگام شهرباری من، دانشمندان مملکت با هم بدین‌گونه متحد و یگانه‌اند و در غیاب یکدیگر، این چنین حرمت یکدیگر را حفظ می‌کنند.^۲

یکی از راهکارهای مقابله با این راهبرد دشمن، تمسک به قرآن کریم و سنت پیامبر خداست. مسلمانان با پیروی از دستورات قرآن کریم و سنت پیامبر خدا به عنوان محور وحدت، باید ضمن پرهیز از تفرقه، اتحاد خود را روز به روز محکم‌تر کنند؛ چراکه قرآن کریم به‌صراحت بر اعتصام به حبل راستین خویش تأکید ورزیده است و از پراکندگی امت اسلامی منع نموده است: «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا»^۳ همگان به ریسمان الهی چنگ زنید و پراکنده نشوید».

تفسیر مجمع البیان در بیان حبل الله سه معنا نقل کرده است: نخست قرآن کریم، دوم دین اسلام و سوم - با استناد به روایتی از امام صادق علیه السلام به نقل از ابان بن تغلب - آن را اهل بیت پیامبر خدا دانسته است و در پایان می‌گوید بهتر است بر هر سه حمل شود؛ زیرا از پیامبر خدا ﷺ روایت است که دو حبل بین شما باقی گذاشته‌ام: یکی کتاب خدا که ریسمان کشیده شده از آسمان تا زمین است و دیگری اهل بیتم و این دو تا برپایی قیامت جدایی‌ناپذیرند. ایشان همچنین

۱. همان.

۲. علی فصیحی، نمونه معارف اسلام، ص ۱۵.

۳. آل عمران: ۱۰۳.

در باره «لاتفرقوا» گفته است مراد پراکنده نشدن از دین خداست که به ضرورت وحدت و انسجام بر اطاعت و ثبات قدم پیرامون آن امر شده‌اند.^۱

در ادامه این آیه، خداوند اعتصام به حبل‌الله و متفرق نشدن را نعمت خویش برشمرده و فرموده است: «وَأَنْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا»^۲ و نعمت خدا را بر خود یاد کنید؛ آن‌گاه که دشمنان یکدیگر بودید، پس میان دل‌های شما الفت انداخت، تا به لطف او برادران هم شدید». علامه طباطبایی درباره دلیل این امر می‌فرماید: «شاید خواسته باشد بفرماید که خود به چشم خود ثمرات اتحاد و اجتماع و تلخی عداوت و حلاوت محبت و الفت و برادری را چشیدید و در اثر تفرقه در لبه پرتگاه آتش رفتید و در اثر اتحاد و الفت از آتش نجات یافتید و اگر ما این دلیل را به رخ شما می‌کشیم، از این باب است که بدانید تمسک به حبل‌الله و اتحاد نعمتی است از ناحیه ما و در نتیجه متوجه شوید که تمامی دستوراتی که به شما می‌دهیم، همه‌اش مثل این دستور به نفع شماست و سعادت و راحت و رستگاری شما را تأمین می‌کند».^۳

گفتنی است داستان نزول آیه فوق اینگونه حکایت شده است که دو قبیله مشهور انصار مدینه، یعنی اوس و خزرج دشمنی دیرینه‌ای داشتند که بعد از اسلام جای خود را به برادری و محبت داده بود؛ اما گاهی اختلاف‌های نهفته شعله‌ور می‌شد. از جمله روزی دو نفر از اوس و خزرج به نام «ثعلبه» و «اسعد» در برابر هم افتخاراتی را که بعد از اسلام کسب کرده بودند بر می‌شمرند. کم‌کم کار به جای باریک کشید و طرفداران دو طرف دست به اسلحه بردند. خبر به پیامبر خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رسید و حضرت در محل حاضر شدند و با بیان و تدبیر خویش صلح و صفا را میان آنان برقرار کردند. در اینجا آیات فوق نازل شد و همگان را به اتحاد و تمسک به ریسمان الهی و مبارزه با هرگونه تفرقه دعوت کرد.^۴

به طور معمول دو مذهب شیعه و سنی در برخی از اصول یا برخی از فروع با هم اختلاف دارند؛ هر چند مشترکات آنها هم کم نیست؛ اما باید بپذیریم اختلاف به معنای دشمنی نیست؛ چنان‌که فتوای فقیهان شیعه گاه به طور مطلق با یکدیگر اختلاف دارند، درباره فتوای ائمه اهل سنت نیز این اختلاف‌ها طبیعی است.

۱. فضل بن حسن طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۸۰۵.

۲. آل عمران: ۱۰۳.

۳. سید محمد حسین طباطبایی، تفسیر المیزان، ج ۳، ص ۵۷۲.

۴. فضل بن حسن طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۸۰۴.

۳. دامن زدن به قومیت‌ها

یکی از ارمان‌های استعمار برای ملت‌های جهان به‌ویژه ملل مسلمان در دوره معاصر، رواج پدیده ناسیونالیسم^۱ به معنای تعصب افراطی به ملیت و قومیت است. وضع مفاهیمی چون ناسیونالیسم عربی، ناسیونالیسم ایرانی، ناسیونالیسم ترکی و نیز در همین فضا عناوینی چون پان ترکسیم، پان ایرانیسم، پان عربیسم و مانند آن متأثر از رواج این پدیده در کشورهای منطقه بوده است. اگرچه احساس تعلق به ملت نیکوست؛ اما نگاه افراطی به آن به طوری که سبب جدایی ملت‌ها و بروز دشمنی آنها به یکدیگر شود، مورد نکوهش است. شاید وضع‌کنندگان این اصطلاحات در ابتدا هم بدون قصد سوء به آنها توجه نشان داده باشند، اما وقتی توجه شود که این اصطلاحات چگونه ملت‌های مسلمان را از یکدیگر دور کرده است و دشمنان چگونه بر آنان تسلط یافته‌اند و هر بلایی بخواهند بر سر آنان می‌آورند، خواهیم دانست که اساس این نگرش‌ها به اهداف استعمار و تقویت مبانی آن خدمت می‌کند.

بنابراین اگرچه وجود قومیت‌ها در جوامع انسانی اجتناب‌ناپذیر و برای حفظ هویت‌ها امری ضروری و لازم است، حس برتری‌جویی قومی و فخرفروشی اقوام بر یکدیگر که در ادبیات انسان‌شناسان با عنوان قومیت‌گرایی^۲ یا نژادپرستی^۳ از آن یاد می‌شود، امری نکوهیده و باعث انشقاق و دور شدن اعضای جامعه انسانی از یکدیگر است و بر اساس تعالیم ادیان الهی نامطلوب دانسته می‌شود. قرآن کریم اگرچه به اصل وجود قومیت به دیده مثبت نگریسته است و آن را برای معرفی و شناخته شدن بهتر گروه‌های اجتماعی لازم ارزیابی کرده است، معیار برتری اعضای جامعه انسانی را نه نژاد و قومیت آنان که تقوا و پرهیزکاری هر یک از آنان برشمرده است: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ؛^۴ ای مردم، ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم و ملت‌ها و قبیله‌ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید. بی‌تردید گرامی‌ترین شما نزد خدا پرهیزکارترین شماست».

کشورهای اسلامی باید شرایط اجتماعی خود را به عنوان رنگین‌کمانی از قومیت‌ها و مذاهب با نگاه فرصت‌بنگرنده و با وجود این در رقابت بین اقوام و ملت‌ها شایسته نیست تنها ظرفیت‌ها و

1. Nationalism.

2. Ethnocentrism.

3. Racism.

قوت‌های درونی خود برجسته شود و به قوت‌های دیگر اقوام و شایستگی‌های آنها توجه نشود. چنین نگرش‌هایی سبب تقویت حس برتری‌جویی اقوام و افراد و شکل‌گیری تعصبات خشک بین آنان می‌شود.

آورده‌اند که در ناحیه کشمیر مرغزاری خوش بود. صیادی در زمین آن دامی پهن کرد و دانه بینداخت و در کمین نشست. ساعتی نگذشت که فوجی از کبوتران برسیدند و جلوی ایشان کبوتری بود. چون دانه بدیدند، غافل‌وار فرود آمدند و جمله در دام بماندند. کبوتران اضطراب می‌کردند و در خلاص خویش می‌کوشیدند. رهبر کبوتران گفت: جای مجادله نیست، صواب آن است که همه به طریق اتفاق و اتحاد و یگانگی قوتی کنید تا دام را از جای برگیریم که رهایی ما در آن است. کبوتران فرمان‌برداری نمودند و همه در یک لحظه دام را به قوت یکدیگر برکنندند و در هوا پریدند. رهبر کبوتران دید صیاد در پی ایشان روان است. یازان را گفت که باید از چشم صیاد ناپدید شویم. سویی درختان روییم تا نظر او از ما منقطع گردد و در این نزدیکی، موشی به نام «زیرک» است که از دوستان من است؛ او را گویم تا بندهای ما را پاره کند و چنین شد و آزاد شدند.^۱

۴. به‌خدمت‌گرفتن ظرفیت رسانه و فضای مجازی

جنگ رسانه‌ای یکی از روش‌های دشمن برای ایجاد اختلاف بین مسلمانان به‌ویژه شیعه و سنی است. خداوند در قرآن کریم به‌صراحت از ترفندهای گوناگون دشمنان برای ایجاد انحراف در مسیر دین‌داری اعضای جامعه اسلامی رونمایی کرده است و می‌فرماید: «وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا؛^۲ آنها همچنان به جنگ با شما ادامه می‌دهند تا اگر بتوانند شما را از دین‌تان برگردانند».

در فرایند این جنگ که به وسیله نظام ابزاری و رسانه‌ای دشمن از جمله ماهواره‌ها، شبکه‌های اجتماعی، فضای مجازی و حمایت و پشتیبانی می‌شود، همت اساسی آنان بر تخریب و تضعیف پیوندهای دینی و ایجاد شکاف میان اعضای جامعه اسلامی است. ایمان، شناخت، برادری، نوع‌دوستی، احساس مسئولیت دینی و هوشیاری از محورهای اصلی اقتدار جامعه اسلامی است و به همین دلیل دشمن تلاش می‌کند این ابعاد قدرت ما را هدف قرار دهد و با

۱. ابوالمعالی نصرالله منشی، کلیله و دمنه، ص ۱۶۸.

۲. بقره: ۲۱۷.

ابزار رسانه و محصولات فرهنگی و مصرفی، کتاب و تولیدات هنری آنها را تحت تأثیر قرار دهد و به چالش بکشد.

۵. فرقه‌سازی

یکی از حرکت‌های حساب‌شده از سوی دولت‌های استعماری که با هدف ایجاد اختلاف میان مسلمانان صورت می‌گیرد، روی‌آوری به فرقه‌سازی‌های مذهبی، سیاسی یا حتی نظامی مانند گروه‌های تروریستی است. شکل‌گیری این فرقه‌ها که اغلب با قرائت‌های متفاوت از دین اشاعه داده می‌شود، در چارچوب جنگ نرم از سوی دشمنان علیه جهان اسلام دنبال می‌شود. بابتی‌گری، وهابیت، گروه‌های اخوانی که شاخه‌ای از سلفی‌گری هستند، گولن‌ها و فرقه‌های مختلف دیگری که به گونه‌ای از سوی جهان غرب ایجاد و تقویت می‌شوند، همگی در یک استراتژی مشترک‌اند و آن متحدنشدن مسلمانان و کشورهای مسلمان است؛ دامن‌زدن به درگیری‌های قومی و مذهبی که متأسفانه در بعضی از کشورها خود مسلمانان داوطلبانه آن را پذیرفته‌اند و با توهین به مذهب مقابل آغاز شده و باعث ایجاد تفرقه و دورشدن مسلمانان از یکدیگر می‌شود.

تفاوت جنگ نرم و سخت در این است که در جنگ سخت معمولاً سرزمین‌ها تصرف می‌شوند؛ اما در جنگ نرم افکار و اندیشه‌ها تحت تأثیر قرار می‌گیرند و دچار آسیب می‌شوند. در جنگ سخت آسیب‌ها و ویرانی‌ها محسوس و ملموس است و با سرمایه‌گذاری دوباره بازسازی می‌شود؛ ولی در جنگ نرم آثار تخریب و استحاله افکار و اعتقادات در کوتاه‌مدت محسوس نیست و با سرمایه‌گذاری هم جبران‌شدنی نیست. نکته مهم اینکه در جنگ نرم انسان‌ها داوطلبانه می‌پذیرند که تحت تأثیر افکار کشور دیگر یا دیدگاهی که قصد تحمیل خود را دارد، واقع شوند.^۱ دو تن از نومحافظه‌کاران آمریکا به نام آقای توماس فریدمن و آقای مایکل لدین، پس از اجرای پروژه‌های تحقیقاتی متعدد، اعلام کردند دنیای غرب اگر به امنیت آتی خود می‌اندیشد، باید از هیچ تلاشی برای جلوگیری از یکپارچگی مسلمانان دریغ نکند و زمینه ایجاد این شکاف هم وجود دارد. نومحافظه‌کاران آمریکا به دولت‌مردان این کشور توصیه کردند که از این به بعد از مفهوم جهان اسلام استفاده نکنید؛ چون مفهوم جهان اسلام در کلیت یک اتحاد اسلامی را نوید

۱. «غرب و مسئله وحدت جهان اسلامی»، ۱۸ مرداد ۱۳۹۶؛ در:

می‌دهد، بلکه به جای آن از مفهوم مسلمانان استفاده کنید که قابلیت شکنندگی بیشتری دارد. امروزه تلاش برای ایجاد تفرقه در جهان اسلام یکی از عناصر جنگ نرم غرب است.^۱ جان فوران در تحلیل نظری انقلاب اسلامی، با استناد به دیدگاه پژوهشگران انقلاب معتقد است انقلاب ایران حاصل ائتلاف طبقاتی و مردمی بوده است.^۲ او در مقایسه با نهضت‌ها و انقلاب‌های پیشین مانند جریان ملی شدن نفت در سال ۱۳۳۲ و قیام ۱۵ خرداد در سال ۱۳۴۲، ابراز می‌دارد: «یکی از عوامل پیروزی، انسجام و قدرت بیشتر ائتلاف مردمی در سال ۱۳۵۷ بود».^۳

فهرست منابع

قرآن کریم

۱. رضی، محمدبن حسین، نهج البلاغه، تدوین صبحی صالح، قم: دارالهجرة، ۱۳۹۵ق.
۲. طباطبایی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه سیدمحمدباقر موسوی همدانی، قم: دارالعلم، ۱۳۹۳ق.
۳. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، بیروت: دارالمعرفة، ۱۴۰۸ق.
۴. فخررازی، محمد بن عمر، التفسیر الکبیر (مفاتیح الغیب)، مترجم: علی اصغر حلبی، تهران: اساطیر، ۱۳۷۹.
۵. فصیحی، علی، نمونه معارف اسلام، کتابفروشی جعفری، مشهد: محقق، ۱۳۸۴.
۶. فوران، جان، مقاومت شکننده (تاریخ تحولات اجتماعی ایران: از صفویه تا سال‌های پس از انقلاب اسلامی)، ترجمه احمد تدین، تهران: رسا، ۱۴۰۱.
۷. قرشی، علی اکبر، تفسیر احسن الحدیث، تهران: بنیاد بعثت، ۱۳۷۴.
۸. مکارم شیرازی، ناصر، پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۵.
۹. نصرالله منشی، ابوالمعالی، کلیله و دمنه، ترجمه مجتبی مینوی تهرانی، تهران: نگاه، ۱۴۰۲.
۱۰. «غرب و مسأله وحدت جهان اسلامی»، ۱۸ مرداد ۱۳۹۶، کد: ۱۹۷۰۴۴۶؛

<http://irdiplomacy.ir/fa/news/category>

<https://farsi.khamenei.ir/>

۱. همان

۲. جان فوران، مقاومت شکننده، ص ۵۶۶.

۳. همان، ص ۵۸۵.